

Wij-vormen

TIM VAN DER ZANDEN

Levensbeschouwelijk onderwijs raakt aan de kern van wie leerlingen zijn, denken en worden. Omdat onderwijs voortdurend in beweging is, groeit de behoefte aan effectieve, doordachte werkvormen die niet alleen kennisoverdracht ondersteunen, maar ook bijdragen aan betrokkenheid, dialoog en het verkennen van verschillende perspectieven. In de rubriek *Wij-vormen* verkennen we telkens een werkvorm die in de praktijk het verschil maakt. Wil jij ook een inspirerende of creatieve werkvorm delen? Stuur dan gerust een mailtje naar werkvormen@vdlginf.nl. Vorming gebeurt niet vanzelf, we geven het samen vorm. Om de nieuwe rubriek te vieren trappen we af met twee werkvormen: *de levensbeschouwelijke wandeling* door Maaïke Elfring-Witkam en *utopia* door Tim van der Zanden.

In eerdere nummers zagen we soortgelijke werkvormen als de levensbeschouwelijke wandeling: Hans van den Bemt vertelde over hoe hij met studenten erop uittrekt en verbinding zoekt via kunst, Anouk Swinkels en Jeffrey Korthout schreven over de minipelgrimage die in het kader staat van betekenisvolle persoonsvorming. Ewout Openneer en Corrie de With vertelden in het artikel *Natuur als leeromgeving* hoe studenten ontsnappen aan de alledaagse hectiek en zodoende, samen, tot bezinning komen. Je zou het een verdieping kunnen noemen op de levensbeschouwelijke wandeling. Het is een kleine greep uit de vele varianten die deze werkvorm kent.

Waarom is deze werkvorm zo in trek?

De levensbeschouwelijke wandeling is actief en interactief. Ze is op maat gemaakt en daarin schuilt de kracht. Een wandeling vanuit je school kan worden afgestemd op niveau, jaarlaag en leerdoelen. Pauline Kraakman zegt over de werkvorm: “De omgeving gebruiken brengt levensbeschouwing ook weer dichterbij. Dat vind ik sterk aan zo’n wandeling” (*Vereniging van Docenten Levensbeschouwing en Godsdienst*, 2024).

Kenmerk levensbeschouwelijke wandeling	Uitleg
Actief	Lichamelijke beweging, omgeving verkennen, opdrachten uitvoeren.
Interactief	Gesprekken voeren, vragen beantwoorden, samenwerken, ontmoetingen met anderen.
Reflectief	Nadenken over eigen waarden en overtuigingen, en die van anderen.
Zintuigelijk	Ervaren met meerdere zintuigen: zien, horen, ruiken, voelen.
Contextgebonden	Leren in een echte omgeving in plaats van alleen uit boeken.
Verbindend	Begrip en respect voor diverse levensbeschouwingen bevorderen.
Belevingsgericht	Focus op ervaring en beleving in plaats van puur op kennis.

De levensbeschouwelijke wandeling met moed als thema

Deze wandeling is gemaakt door Maaïke Elfring-Witkam, in samenwerking met Moniek Meijers, naar een idee en format van Naomi de Lange. De route en de informatie zijn gebaseerd op het boek *15 stappen rond de polder toren* van Lex Visser en Eva Vriend, en de website www.emmeloord.info. Maaïke heeft de opdracht uitgewerkt in een overzichtelijk opdrachtenboekje (je kunt het Canva-sjabloon bij Maaïke opvragen). Leerlingen lopen een route van 3 kilometer door Emmeloord. Het boekje stimuleert hen om met elkaar in gesprek te gaan over hetgeen dat ze tegenkomen. Naast levensbeschouwelijke en historische informatie staan er in het boekje o.a. observatie-opdrachten (“wat voor gebouw zie je?”), levensvragen (“heb je moed nodig om jezelf te kunnen zijn?”) en opdrachten om symbolen te tekenen. Al met al is het een compleet voorbeeld van deze werkvorm. Laat je inspireren en trek erop uit. Maaïke werkt als docent burgerschap en levo bij Firda (MBO school) in Emmeloord en is bereikbaar via maaïke.elfring@firda.nl.

Utopia

In deze opdracht ontwerpen leerlingen van het Theresialyceum in Tilburg hun eigen utopie. Bij het bedenken en opstellen van deze eindopdracht was het belangrijk dat de volledige doorlopende leerlijn aan bod kwam: leerlingen ronden hier namelijk het vak levensbeschouwing mee af in havo 4 en vwo 5. Over het belang van een duidelijke, doorlopende leerlijn schreef Tuur de Beer al in *NartheX* het artikel ‘Mag het een pondje meer zijn?’ (2019). Daarom grijpen we terug naar alle thema’s en inzichten die leerlingen door de jaren heen bij levensbeschouwing hebben opgedaan. We maken de levensbeschouwelijke cirkel als het ware rond.

De omgeving gebruiken brengt levensbeschouwing ook weer dichterbij.

We kijken naar de zes kernvragen (uit *Standpunt*, de methode voor de onderbouw), wetenschappelijke en fenomenologische benaderingen op religie, maar ook

ethiek en muziek als levensbeschouwelijke bron komen aan bod. Het werkstuk moet de persoonlijke, ontwikkelde levensbeschouwing van de leerling of het groepje zichtbaar maken.

Wanneer leerlingen in groepjes werken (eventueel klasoverstijgend binnen hetzelfde leerjaar), is het de bedoeling dat zij samenwerken met leerlingen die ongeveer dezelfde antwoorden geven op de kernvragen. De ervaring leert dat het uitwerken lastiger, zo niet onmogelijk wordt, wanneer er grote verschillen bestaan in opvattingen over een ideale samenleving. (Raken we hiermee niet aan de samenleving waar wij ons nu in bevinden, of is dat een te dystopische gedachte?) Hoe dan ook: de confrontatie tussen visies kan eveneens een interessant vertrekpunt zijn voor een (andere) werkvorm.

De manier waarop leerlingen hun utopie vormgeven is volledig vrij. Ze mogen een essay of betoog schrijven, een video, vlog, muziekstuk of maquette maken, de docent uitnodigen voor een dialoog, noem maar op. Zie de foto’s hieronder voor enkele voorbeelden. De opdracht wordt beoordeeld aan de hand van een *rubric* die toepasbaar is op elk type eindproduct. Geïnteresseerd in de module, de uitgebreide uitleg van de opdracht en/of de rubric? Stuur gerust een mailtje naar werkvormen@vdlginf.nl.

Meer informatie en inspiratie vind je in de databank op de VDLG-website.

Bronvermelding:

De Beer, T. (2019). “Mag het een pondje meer zijn? Leren van levensbeschouwelijke educatie in Engeland.” *NartheX: Tijdschrift voor levensbeschouwing en educatie* 19(2), 5–10
Vereniging van Docenten Levensbeschouwing en Godsdienst. (17 december 2024). <https://vdlginf.nl/in-gesprek/terugblikken-vooruitkijken-doen-en-ervaren-van-spreekt-jongeren-enorm-aan/>

Tim van der Zanden

Maaïke Elfring-Witkam

Tim van der Zanden is docent levensbeschouwing op het Theresialyceum te Tilburg. Daarnaast beheert hij de rubriek Werkvormen in de NartheX en doet hij onderzoek naar het imago van het schoolvak levensbeschouwing

Maaïke Elfring-Witkam is docent Burgerschap en Levensbeschouwing bij Firda in Emmeloord. Firda is een MBO school met een interlevensbeschouwelijk karakter waar veel aandacht is voor de brede persoonsvorming van studenten.